

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради щодо
присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка Міністерства освіти і науки України, м. Суми, ухвалила рішення щодо присудження ступеня доктора філософії Вертелю Владиславу Вікторовичу з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка на підставі прилюдного захисту дисертації «Розвиток еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-східної України (40-ві рр. XX ст. - 20-ті рр. XXI ст.)» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки 10 червня 2025 року.

Вертель Владислав Вікторович, 1985 року народження, громадянин України, освіта вища.

У 2007 році закінчив Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка і отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Практична психологія» та здобув кваліфікацію вчителя біології, валеології та основ екології, практичного психолога у закладах освіти.

З 2008 по 2018 роки працював на посаді керівника гуртків КЗ СМР Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

З 2010 по 2011 роки обіймав посаду викладача коледжа Сумського національного аграрного університету.

З 2018 року по 2021 рік – головний спеціаліст відділу природно-заповідного фонду та довкілля управління природних ресурсів та заповідної справи Департаменту екології та охорони природних ресурсів Сумської ОДА.

З 2021 року і дотепер працює завідувачем методичного відділу Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Сумської міської ради.

З 2021 року і дотепер навчається в аспірантурі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка на спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Дисертація до захисту подається вперше.

Дисертація виконана в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка.

Науковий керівник – Бойченко Марина Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, який містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі знань, а саме: вперше в українській педагогічній науці проведено комплексне дослідження, у межах якого цілісно визначено теоретичні, організаційні та змістові засади розвитку еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України (40-ві рр. XX – 20-ті рр. XXI століття); зокрема, здійснено аналіз історіографії питання, виокремлено радянський та сучасний історіографічні періоди, а також типи історіографічних джерел; схарактеризовано джерельну базу дослідження, яка охоплює дві основні групи: неопубліковані джерела (архівні матеріали) та опубліковані джерела (праці науковців і педагогів-практиків, статистичні матеріали та Інтернет-матеріали); уточнено поняття «екологічна діяльність», «екологічна робота», «натуралістична робота», «еколого-натуралістична робота», «заклад позашкільної освіти», «еколого-натуралістична робота в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України»; виокремлено етапи розвитку екологонатуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти: перший етап (відродження) – окреслений межами 40-60-х рр. XX ст.; другий етап (шаблонний) припадає на 60- 80 роки XX ст.; третій етап (поступальний) знаходиться в таких хронологічних межах – від 1980 до 1999 року, що у свою чергу, розділений нами на два періоди: перший – з 1980 до 1990 року

(піднесення), другий – охоплює період з 1991 до 1999 року (кризовий); четвертий етап (модернізації) включає період з 2000 по 2019 рік; 31 окреслено нормативно-правове та програмно-методичне забезпечення еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Сумської, Харківської та Чернігівської областей; з'ясовано організаційні засади роботи з дітьми та молоддю в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України, визначено її основні форми (індивідуальні, групові, масові) та умови реалізації; на основі узагальнення результатів еколого-натуралістичної роботи в зазначеному регіоні визначено перспективи використання цього досвіду в сучасних закладах позашкільної освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях. У науковий обіг введено маловідомі документи та неопубліковані архівні матеріали, що стосуються діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку Північно-Східної України в означених хронологічних межах, що дозволяє глибше зрозуміти особливості їхнього функціонування та розвитку.

Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження Вертеля Владислава Вікторовича викладено у 25 одноосібних публікаціях автора, з них 7 статей у вітчизняних фахових виданнях, 1 – у зарубіжному виданні (Польща), 17 публікацій у збірниках матеріалів наукових заходів.

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Вертель, В. В. (2022b). Модель формування природничо-наукової компетентності вихованців закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку засобами дослідницької діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (120), 3-17. <https://repository.sspu.edu.ua/items/858d8cfe-6792-4aec-a536-b2111eddd62e>.

2. Vertel, V. V. (2021a). Ecological and Naturalistic Development Work in Sumy Extracurricular Institutions Since Ukrainian Independence (on the Example

of Sumy City Center of Youth Ecological and Naturalistic Creativity). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (105), 17-27. <https://repository.sspu.edu.ua/items/032baa75-c42a-4421-9aa0-03592d8b6710>.

3. Vertel, V. V. (2021b). Ecological and Naturalistic Work Development in Extracurricular Education Institutions of Sumy Region. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (106), 3-12. <https://repository.sspu.edu.ua/items/c8e0f69d-bfbd-41ad-87d4-8ab99d36b09e>.

4. Vertel, V. V. (2023a). Ecological-Naturalistic Work in Out-of-School Education Institutions of Ukraine in Conditions of Distance Learning. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5-6 (129-130), 60-70. <https://repository.sspu.edu.ua/items/146d590b-4bbe-44a7-b1d3-318ee1aea6fd>.

5. Vertel, V. V. (2023c). The Influence of the Party Ideology of the USSR on the development of Ecological and Naturalistic Work in Out-of-School Education Institutions of the Sumy Region. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 150-163. <https://repository.sspu.edu.ua/items/ee52b059-7b82-4e15-87b4-74f7e6d84b3c>.

6. Vertel, V. V. (2024c). Regulatory and legal framework of ecological and naturalistic work in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (40- 90's of the 20th century). *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*, 3(21), 454-470. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-454-470](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-454-470).

7. Vertel, V. V. (2025b). Source base for research on the development of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of Northeastern Ukraine (1940's – 20's of the 21st Century). *Перспективи та інновації науки, Серія «Педагогіка»*, 2(48), 142-156. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-142-156](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-142-156)

Стаття у закордонному виданні

8. Vertel, V. V. (2024a). Forms of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (40's-90's of 20th century). *Knowledge, Education, Law, Management*, 1 (61), 17-22. <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.1.3>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Вертель, В. В. (2016). Кризовий стан здоров'язберезувальної компетентності учнівської молоді (експлікація проблеми). *Особистість у кризових та критичних ситуаціях життя*: збірник наукових праць учасників II Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 лютого 2016 року, м. Суми), (сс. 232-235). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

10. Вертель, В. В. (2017). Формування здоров'язберезувальної компетентності учнівської молоді на гурткових заняттях (з досвіду роботи Сумського міського ЦЕНТУМ). *Актуальні проблеми дослідження довкілля*: матеріали VII Міжнародної наукової конференції (12-14 жовтня 2017 року, м. Суми), (сс. 266-268). Суми: ФОП Цьома С. П.

11. Вертель, В. В. (2018а). Геологічні екскурсії зі студентською та учнівською молоддю як засіб розвитку пізнавальної компетентності. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс – 2018»*: матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції (8-9 листопада 2018 року, м. Суми), (сс. 21-22). Суми: ФОП Цьома С. П.

12. Вертель, В. В. (2018с). Природоохоронні роботи під час геологічних екскурсій зі студентською та учнівською молоддю. *Треті Сумські наукові географічні читання*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (12-14 жовтня 2018 року), (сс. 19-22). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка.

13. Вертель, В. В. (2021a). Дистанційне навчання в закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (25 листопада 2021 року, м. Тернопіль), (сс. 29-32). Тернопіль: ЗУНУ.

14. Вертель В. В. (2021b). Еколого-натуралістична робота в закладах позашкільної освіти м. Суми (на прикладі Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді). *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2021 року, м. Суми), (сс. 50-52). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

15. Вертель, В. В. (2021c). Екскурсійна та науково-дослідна діяльність вихованців закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку в контексті охорони природи. *Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта-наука-виробництво-2021*: збірник тез доповідей XXIV Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 квітня 2021 року, м. Харків), (сс. 91-93). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.

16. Вертель, В. В. (2021d). Палеонтологічні музеї при закладах загальної середньої та позашкільної освіти. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVIII Каришинські читання)*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2021 року, м. Полтава), (сс. 79-81). Полтава: Астроя.

17. Вертель, В. В. (2022d). Розвиток еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Сумської області у другій половині XX – початку XXI століття. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року, м. Суми), (сс. 21-23). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

18. Вертель, В. В. (2022e). Формування природничо-наукової компетентності вихованців закладу позашкільної освіти. *Розвиток сучасної*

освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: матеріали доповідей XIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м. Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон), (сс. 76- 77). Херсон: Посвіт.

19. Вертель, В. В. (2023а). Еколого-натуралістична робота в закладах позашкільної освіти та її значення для природоохоронної справи. *Еколого-просвітницька робота у природоохоронній справі: матеріали II науково-практичної конференції з обміну досвідом (17 лютого 2023 року, м. Путивль), (сс. 30-32). Путивль: КЗ РЛП «Сеймський».*

20. Вертель, В. В. (2023с). Розроблення та реалізація моделі закладу позашкільної освіти як Школи життєвої компетентності. *Тенденції та виклики сучасної освіти: дайджест стендових доповідей, презентованих під час «MeetUp 011» онлайн зі здобувачами другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, гарантами, представниками груп забезпечення ОПП і ОНП галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (28 листопада 2023 року, м. Харків), (с. 56). Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.*

21. Вертель, В. В. (2024а). Джерельна база дослідження розвитку еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2024 року, м. Суми), (сс. 85-87). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.*

22. Вертель, В. В. (2024b). STEM освіта й поглиблене вивчення біології: з досвіду роботи гуртків Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Сумської міської ради. *Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (19 березня 2024 року), (сс. 59-61). Кропивницький: ІПП «Поліум».*

23. Vertel, V. V. (2023b). On the issue of staffing of the out-of-school education institutions of the ecological-naturalistic direction in the North-Eastern

Ukraine in the middle of the 20th Century. *Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти: історико-методичний аспект*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 грудня 2023 року, м. Харків), (сс. 69-73). Харків: ХГПА.

24. Vertel, V. V. (2024b). Programs of ecological and naturalistic work implemented in the out-of-school education institutions. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (26 грудня 2024 року, м. Суми), (сс. 92-94). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

25. Vertel, V. V. (2025a). Ecological and naturalistic work in the out-of-school education institutions in wartime and war recovery conditions. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали VI Міжнародної науковопрактичної конференції (26 грудня 2024 року, м. Суми), (сс. 129-132). Суми: Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Кількість, обсяг і зміст праць відповідає вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

1. Рибалко Петро Федорович, доктор педагогічних наук, професор, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури – рецензент.

«Дякую, Аліно Анатоліївно. Переходячи до дискусії, вважаю, що робота актуальна. Робота заслуговує на те, щоб її автору було присуджене звання доктора філософії. Чому? Бо піднявши такий пласт позашкільної роботи з молоддю, переробивши велику роботу в архівах, перелопативши той пласт наукової літератури, матеріалів, виложив це на сторінках дисертаційної роботи, то це заслуговує на таку глибоку повагу. Хочеться ще додати, що аналіз самого тексту дисертації та ретельне її вивчення, довели вірогідність та обґрунтованість отриманих результатів. Цей аналіз дозволяє стверджувати, що

здобувач належним чином володіє теоретичними аспектами вирішення наукового завдання, використовує комплекс методів дослідження. Автор даної дисертаційної роботи сам практик, працює у відповідних позашкільних закладах освіти, володіє матеріалом не тільки зі сторінок, а й має ще колосальний практичний досвід. Тому я підтримаю дану роботу. І хочу зауважити ще раз, що дане дисертаційне дослідження відповідає всім заявленим вимогам, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки».

Зауваження наведені в рецензії.

2. Чистякова Ірина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, професор, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, завідувач аспірантури і докторантури, професор кафедри педагогіки – рецензент.

«Дякую, шановна Аліно Анатоліївно. Щодо роботи В. В. Вертеля, то наукова значущість, практична необхідність є беззаперечними. Також нам імпонує те, що Владислав Вікторович у своїй роботі окреслив нормативно-правове та програмно-методичне забезпечення еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти саме в контексті історичних етапів, які ним були виділені. Власне, всі засади, які він окреслював у роботі, вони всі визначені в історичній ретроспективі. Також на увагу заслуговують ті рекомендації, які він пропонує для подальшого розвитку закладів позашкільної освіти, зокрема, натуралістичної роботи в цих закладах на державному, регіональному та інституційному рівнях. Також ще хочу відмітити, що доволі рідко наші аспіранти, доходячи до захисту, мають 25 одноосібних публікацій (7 – у фахових виданнях, 1 – в закордонному виданні). Це заслуговує на повагу. 518 найменувань у списку використаних джерел, із них третя частина – це архівні джерела. В сьогоденній час це також заслуговує на повагу. Таким чином, я буду підтримувати дану роботу, вона відповідає всім чинним вимогам МОН щодо робіт такого рівня. Буду

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради,

«Проти» - немає,

«Утрималися» - немає

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Вертелю Владиславу Вікторовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Голова спеціалізованої вченої ради

доктор педагогічних наук,

професор

Аліна Сбруєва